

FYLKESTINGSPROGRAM VESTLAND SENTERPARTI 2020 – 2023

**NÆR FOLK –
I EIT NYTT FYLKE!**

INNLEIING.

Vestland fylke vert ein realitet frå 1. januar 2020. Eit nytt fylke gjev nye moglegheiter. Vi skal ta vare på gode løysingar som fungerer godt og finne nye løysingar der dette trengst. Senterpartiet vil vere oppteke av å bygge det nye fylket på ein slik måte at ein skapar vekst og utvikling i heile fylket.

Fylkeskommunen som ein folkevald aktør, skal sikre interessene til innbyggjarane i fylket. Det vil vere mange og samansette utfordringar som skal finne sine løysingar framover. Senterpartiet vil vere løysingsorientert og setje innbyggjarane sine behov i sentrum.

Vårt mål er å ha levande og velfungerande lokalsamfunn rundt om i heile fylket. Lokalsamfunnet er basisen i folk sin kvardag. Senterpartiet er oppteke av å finne løysingar nær folk i bygd og i by. På den måten får vi gode lokalsamfunn der folk i alle generasjonar kan trivast og utvikle seg.

Senterpartiet ynskjer å utvikle Vestland fylke med utgangspunkt i naturgjevne ressursar, menneskeleg kompetanse og den utviklingsviljen som ein tradisjonelt finn på vestlandet. Utviklinga må vere basert på klima- og naturvennlege løysingar. Vi forvaltar naturen, miljøet og ressursane på vegne av våre etterkomarar.

Senterpartiet sitt grunnprinsipp er at vi skal ha tenester nær folk. Derfor er det viktig for oss å arbeide for ein god og tenleg infrastruktur, desentraliserte tenester og lokal styringsrett. For å oppnå dette må det nye fylket spele på lag med kommunar og lokalsamfunn. Vi vil dyrke grunderkulturen og føre ein politikk som legg til rette for å skape nye arbeidsplassar, samtidig som vi skal ivareta dei arbeidsplassane vi har i dag.

GRUNNSYN.

Senterpartiet vil at Noreg skal bygge framtida si på dei kristne og humanistiske verdiane, kulturarv og tradisjonar, eit levande folkestyre og internasjonal solidaritet.

Målet for Senterpartiet sin politikk er å skape ein fellesskap av frie sjølvstendige menneske der rettferd, tryggleik og likeverd er berande prinsipp.

Viktige grunnpilarar er difor:

- Fridom for enkeltmennesket, med ansvar for seg sjølv og fellesskapet
- Desentralisering av makt, kapital og busetnad
- Privat eigendomsrett
- Eit samfunn i økologisk balanse, der førevarprinsippet ligg til grunn
- Kulturell identitet
- Likestilling
- Gode offentlege tenester
- Eit samfunn med små sosiale, geografiske og økonomiske forskjellar

UTVIKLING AV VESTLAND FYLKE.

Vestland fylke har flott natur og store naturressursar som gjev oss fortrinn, og vi har ein befolkning med høg kompetanse. Senterpartiet meiner det er stort potensiale for å utvikle framtidsretta arbeidsplassar med basis i dette. Fylket sine naturgjevne ressursar innan landbruk, energiproduksjon, fiskeri, akvakultur, mineralnæring og petroleumsverksemd må kome alle til gode. God infrastruktur og eit desentralisert tenestetilbod nær folk er fundamentet for verdiskaping og utvikling i heile fylket.

Senterpartiet vil oppretthalde busetnadsmønsteret og auke innbyggjartalet. Folk skal ha fridom til å busetje seg der dei ynskjer. Då må vi skape attraktive arbeidsplassar, gode kommunikasjonar og ei god integrering i godt samspel med kommunar og lokalsamfunn. Busetnaden er ein sentral del av fylket sin historiske og kulturelle eigenart og er vesentleg for at vi kan nytte ressursane i heile fylket på ein berekraftig måte.

Eit levande folkestyre med stor deltaking er grunnleggande for å utvikla Vestland fylke på ein framtidsretta og berekraftig måte. Senterpartiet vil føre ein politikk som ivaretek både by og bygd med likeverdige tenester. Senterpartiet vil ha stort fokus på lokal styringsrett samt innbyggjarane sine behov og interesser. Lokalbefolkninga må både ha høve til, og ansvar for, å utvikle sine eigne lokalsamfunn. Senterpartiet vil, gjennom tett samarbeid med kommunar, næringsliv og frivillig sektor, sikre at alle får fremja sine interesser og delta i utviklinga av fylket.

Fylka er gitt større rolle som regional utviklingsaktør og Senterpartiet vil prioritere dette arbeidet høgt.

Dei frivillige organisasjonane spelar ei viktig og sentral rolle gjennom å bidra til demokratiet og utvikle tilbod til innbyggjarane i fylket. Senterpartiet vil gje frivilligheita gode vilkår. Gjennom å ta ansvar for rolla som tilretteleggjar, der næringsliv, kommunar og fylket møtes, vil vi utvikle gode samarbeidsprosjekt med frivillig sektor. Frivillige kultur- fritids- og idrettsorganisasjonar spelar ei viktig og sentral rolle for integrering, tilhøyrse og trivsel. Gode service- og kulturtilbod er viktige for at ungdom skal velje å busetja seg i fylket.

Senterpartiet vil stø gründerkulturen og føre ein næringslivsvenleg politikk. Privat sektor skapar verdier for fellesskapet. Senterpartiet vil føre ein politikk som stø oppunder entreprenørar, engasjerte innbyggjarar og eldsjeler. Dette er viktig for innovasjon, næringsliv og utvikling av kulturtilbod.

Senterpartiet vil utvikle fylket med bakgrunn i FN sine berekraftsmål. Berekraftig utvikling handlar om å forvalte og nytte dei ressursane vi har utan å øydeleggje for framtidige generasjonar.

OPPLÆRING.

Senterpartiet meiner ei av dei beste investeringane fylket kan gjere er å gje ungdom ei god utdanning i nærleiken av der dei bur. Ein desentralisert skulestruktur og eit tett samarbeid med lokalt arbeidsliv og lokalmiljø er viktig for at fleire enn i dag skal kunne gjennomføre den vidaregåande opplæringa og vere godt rusta for arbeidsliv i framtida. Elevane og lærlingane må oppleve skulekvardagen og læretida meningsfull og relevant. Gjennom utdanningsløpet må elevane få god trening i m.a. samarbeid, kritisk tenking og entreprenørskap.

Den vidaregåande opplæringa skal ta vare på mangfaldet hjå elevar og lærlingar og gi dei eit godt grunnlag for livslang læring og å meistre livet. Skulane er viktige kunnskaps- og kompetansesenter, og eit tett samarbeid mellom skule og samfunnet rundt vil bidra til gode oppvekstmiljø, utvikle lokalsamfunna og sikre arbeidslivet den kompetansen som dei etterspør. Elevane skal møte varierte og praktiske undervisningsformer og oppleve høg trivsel. For skulane skal vurdering for læring vere eit sentralt mål, slik at læringsutbyttet ut frå evnene til kvar elev vert høgast råd. Skuleleiinga må ha ressursar nok både til den pedagogiske leiinga og til å koordinere samarbeid mellom dei som er "rundt" eleven, som t.d. PPT, skulehelsetenesta, lærar, opplæringskontor og NAV. Skulane skal ha høve til å utvikle og prøve ut alternative utdanningsløp for elevar som treng det.

For Senterpartiet er det viktig at eleven får oppfylt sine ynskje om utdanning. Det er også viktig at elevane har eit utdanningstilbod i sitt nærområde. Ein stor del av elevane må i dag flytte på hybel, og mange elevar vel i dag private skular og internatskular som eit alternativ til hybelliv. Vi vil ta vare på eleven sitt ynskje om å velje skulestad, samstundes som ein må sikre eit desentralisert skuletilbod som er relevant for næringslivet. Ein må finne gode ordningar for å sikre at elevar med særskilde behov kan få eit skuletilbod nær heimen og ein må ha eit tett samarbeid med næringsliv / opplæringskontora for å sikre rett dimensjonering av dei ulike utdanningstilboda.

Den vidaregåande skulen har òg i oppdrag å sikre at elevar og lærlingar vert inkluderte og tek del i fellesskapen. Senterpartiet ynskjer at den vidaregåande skulen aktivt arbeider for at elevar og lærlingar utviklar demokratiforståing og respekt for menneskeverd og ulike livssyn og sikrar at elevar og lærlingar føler seg sett. Den vidaregåande opplæringa skal også sikre elevmedverknad og bidra til betre psykisk helse for elevar, lærlingar og tilsette.

Sp ynskjer at skulen både er lokal og global. Vi vil arbeide for at skular og elevar etablerer kontakt med opplæringsinstitusjonar og unge i andre delar av verda og at det ligg godt til rette for elevutveksling.

Digitalisering og ny teknologi vil i åra framover endre også opplæringsfeltet. Senterpartiet vil at utdanningssektoren nyttar dei moglegheiter ny teknologi gjev og sikrar ungdomen oppdatert kunnskap om dei digitale verktøya

Tett på av elevane.

Elevane står i sentrum for utdanningspolitikken til Senterpartiet. Skal ein lukkast med gjennomføring i den vidaregåande skulen, er det viktig å vere tett på elevane for å sikre at alle har ein god skulekvardag. Elevar er ulike, og skulane må ha nok ressursar til å organisere tiltak ut frå den einskilde eleven sine behov. Ha eit nært samarbeid med mobbeombodet og elev- og lærlingombodet for å sikre eit godt skule- og læringsmiljø for elevar og lærlingar.

Senterpartiet vil:

- at flest mogleg kan bu heime medan dei tek vidaregåande opplæring.
- at nærskule-prinsippet skal gjelde ved inntak til vidaregåande skular i Vestland fylke, men med eit inntaksområde for heile fylket.
- styrke rådgjevingstenesta på skulane og sikre eit godt samarbeid med grunnskulane.
- styrke skulehelsetenesta gjennom nært og forpliktande samarbeid mellom fylkeskommunen og kommunane og utviding av tilbod med helsesøster og psykolog.
- innføre tilbod om skulefrukost ved alle vidaregåande skular.
- stimulere til eit tett samarbeid mellom dei vidaregåande skulane og vertskommunane for oppfølging av hybelbuarar, gjennom til dømes open skule og miljøarbeidarar ved skulane.
- sikre tett oppfølging av elevar med trong for særskilt tilrettelegging gjennom å styrke OT / PPT-tenesta.
- legge til rette for eit godt skuleskysstilbod med auka fokus på trafikktryggleik.
- sikre at elevane frå læremiddel på eige skriftspråk og motivere for å halde fram med nynorsk som skriftspråk.

Tillit og moglegheiter for lærarane.

Lærarane er dei viktigaste ressursane i skulen. Med høg fagkompetanse og gode pedagogiske ferdigheiter bidreg lærarane til at elevane får høgast mogleg læringsutbyte. Senterpartiet ynskjer å satse på lærarane og vise dei tillit. Lærarane i Vestland fylkeskommune må ha høve til å utvikle seg fagleg og ha nok tid og moglegheiter til å følge opp elevane.

Senterpartiet vil:

- ha gode etter- og vidareutdanningstilbod for lærarar i den vidaregåande skulen, fagskulen og vaksenopplæringa.
- ha gode hospiteringsordningar for yrkesfaglærar.

Tett på fagopplæring og lærlingar.

For at flest mogleg skal ha høve til å gjennomføre vidaregåande opplæring er det viktig med god tilgang på læreplassar, fleksibel opplæring og god kvalitet på opplæring i bedrift. Det må arbeidast for å vise moglegheiter som ligg i ei yrkesfagleg utdanning, slik at statusen vert auka.

Senterpartiet vil:

- arbeide for at alle elevar som ynskjer det får tilbod om læreplass.
- sikre godt samarbeid mellom skulane, næringslivet og kommunane for å auke tilgangen på læreplassar.
- styrke fagopplæringa og samarbeidet med opplæringskontora for å auke kvalitet på opplæringa i bedrift, t.d. ved god opplæring av instruktørar.
- satse meir på vekslingsmodellen og andre fleksible opplæringsmodellar.
- at Vestland fylkeskommune skal auke talet på lærlingar i eigen organisasjon.
- arbeide for at det nasjonale tilskotet til lærebedrifter vert auka.
- samarbeide tett med elev- og lærlingombodet i oppfølginga av lærlingane.

Tett på lokalsamfunnet.

Dei vidaregåande skulane har vore viktige utviklingsaktørar i dei regionane skulane ligg i. Framtidas skule vert skapt gjennom tett samarbeid med næringsliv og lokalsamfunn. For å halde på denne utviklingskrafta og det samspelet som er skapt mellom kommunane, næringslivet og skulane, ynskjer Senterpartiet så langt som mogleg å oppretthalde strukturen i den vidaregåande skulen.

Senterpartiet vil:

- ha særleg fokus på innhaldet i skulen og vidareutvikle tilbodet i tråd med næringslivet og samfunnet sine behov.
- ha ein desentralisert struktur i den vidaregåande skulen.
- gi entreprenørskap og elevverksemdar gode levekår ved dei vidaregåande skulane.
- støtte opp om landslinjene i fylket.
- arbeide for gode IKT-løysingar i skulen, og auke undervisningspersonell sin kompetanse innan e-læring.
- oppretthalde og vidareutvikle spesielle utdanningslinjer, som naturbruk og TAF-linjer.
- arbeide for auka rekruttering til restaurant- og matfag for å vidareutvikle det regionale reiselivet.

Ein mangfaldig vidaregåande skule.

Senterpartiet ynskjer ein vidaregåande skule som ivaretek mangfaldet hjå elevar og lærlingar slik at dei opplever meistring, motivasjon og lærelyst. For Senterpartiet inneber mangfald i opplæringa å sikre opplæringstilbod i tilrettelagde grupper, vidaregåande opplæring for minoritetsspråklege og moglegheiter for opplæring i utlandet.

Senterpartiet vil:

- vidareutvikle og styrke den offentlege vidaregåande skulen og arbeide mot at private skular undergrev elevgrunnlaget for ein god offentlig skule.
- sikre eit godt opplæringstilbod for elevar med behov for tilrettelagde grupper.
- vidareutvikle opplæringstilbod retta mot minoritetsspråklege elevar.
- sikre ein desentralisert struktur for innføringsklassar.
- leggje forholda til rette slik at flest mogleg får høve til utveksling i utlandet.
- oppretthalde dei internasjonale klassane og sjå på moglegheitene for nye utanlandsklassar.
- samarbeide med NAV om kompetansegivande kurs som alternativ til vidaregåande opplæring for dei ungdomane treng det.

Produksjonsskular.

Produksjonsskule er eit tilbakeføringstiltak for ungdomar som har droppa ut av den vidaregåande opplæringa. Ideen bak tilbodet er å gi ungdomane eit praktisk læringsgrunnlag for gi dei lyst, moglegheit og kompetanse til å gjennomføre vidaregåande opplæring eller klare seg på arbeidsmarknaden.

Senterpartiet vil:

- oppretthalde og vidareutvikle dei eksisterande produksjonsskulane og, om det er behov, etablere fleire produksjonsskular som tilbakeføringstiltak for elevar som har droppa ut av den vidaregåande skulen.
- arbeide opp mot sentrale styresmakter for å auke satsinga på produksjonsskular.

Fagskuleutdanning.

Senterpartiet ynskjer å styrke fagskuleutdanninga. Næringsliv, kommunar og helseinstitusjonar har stor trong for fagarbeidarar med høg og relevant fagkompetanse. I åra som kjem vil denne trongen verte større, difor vert det viktig med fleire utdanningstilbod som gir fagarbeidarar denne kompetansen.

Senterpartiet vil:

- oppretthalde og vidareutvikle det desentraliserte fagskuletilbodet i fylket i nært samarbeid med næringsliv og kommunane.
- sikre at fagskuleutdanningane har moderne utstyr og undervisningslokale.
- sikre gode overgangar mellom fagskuleutdanninga og universitets- og høgskulesektoren.

Vaksenopplæring.

Senterpartiet ynskjer å leggje til rette for at alle innbyggjarar har høve til livslang læring, nye karrieremoglegheiter og kunne ta del i eit arbeidslivet som stiller stadig større krav til formell kompetanse.

Senterpartiet vil:

- sikre desentraliserte vaksenopplæringstilbod og legge til rette for meir nettbasert opplæring.
- sikre gratis karriererettleiing for vaksne over 19 år.
- ha gode samarbeidsrutinar med studieforbund og NAV når det gjeld arbeidsmarknadstiltak.
- at innvandrarar med utdanning frå heimlandet raskt får denne vurdert og eventuelt tilbod om tilleggsutdanning for å kunne jobbe innan same yrkesfelt i Noreg.
- opprette fleire yrkesretta utdanningsløp for innvandrarar, med stor vekt på språktrening og arbeidspraksis under utdanninga, etter Gløppemodellen.

Høgare utdanning og forskning.

Høgare utdanning er ikkje ei fylkeskommunal oppgåve, men tilboda innan høgare utdanning er viktige for den framtidige arbeidsmarknaden og næringslivet. Senterpartiet meiner difor at fylkeskommunen må vere ein aktiv part i å styrke og spele på lag med universitets- og høgskulemiljøet i fylket.

Senterpartiet vil:

- styrke universitets- og høgskulemiljøa i Vestland fylke og arbeide for fleire studieplassar ved dei ulike studiestadane.
- arbeide for eit godt og framtidsretta tilbod innan høgare utdanning tilpassa fylket sine behov.
- arbeide for fleire studentbustadar og betre sosiale tenester og kultur- og velferdstenester for studentane.
- arbeide for gode samarbeidsavtalar mellom dei vidaregåande skulane og universitets- og høgskulemiljøa.
- arbeide for at dei regionale forskingsfonda vert nytta aktivt til forskning og utvikling (FoU) i fylket m.a. innan landbruk, reiseliv, marin sektor, energi, klima og teknologi.
- medverke til å bygge opp gode campusmiljø og desentraliserte høgskule- og universitetstilbod.

SAMFERDSLE.

Gode kommunikasjonar og godt utbygd infrastruktur – høghastighets breiband, veg, bane, båt, ferje, buss og kortbanenettet – er avgjerande for å sikre ei positiv utvikling i heile fylket. Ved å redusere avstandsulempene vil vi gjere heile Vestland til ein meir attraktiv stad å bu, og utvide det geografiske området som det er naturleg å rekruttere arbeidskraft frå. Vi vil framleis arbeide for å auke rammene til samferdsle i fylket.

Talet hardt skadde og drepne i trafikken er for høgt. Samferdselspolitikken skal bygge på visjonen om null drepne og null skadde i trafikken (nullvisjonen). Senterpartiet vil prioritere trafikktryggingstiltak høgt.

Trygge skuleveggar er avgjerande for at barn og unge skal kunne gå og sykle til skulen. I dette ligg ein stor folkehelsegevinst i form av meir fysisk aktivitet og betre evne til konsentrasjon gjennom skuledagen.

Veg.

I Vestland fylke er det mange store vegprosjekt, både nord-sør og aust-vest. Senterpartiet vil arbeide for at stamvegprosjekt og andre store prosjekt vert innarbeidde i Nasjonal Transportplan (NTP) og vert prioriterte for løyvingar snarast mogleg. Dette er viktig for å bygge ut eit framtidsretta vegnett i det nye fylket. Det må også fokuserast på samferdsleprosjekt som reduserer klimautsleppa.

Senterpartiet vil arbeide for:

- at E39 gjennom fylket vert oppgradert med stamvegstandard i løpet av ein 10-års periode.
- å oppgradere E134 Haugesund – Åkrafjorden samt nye Haukelitunnelar.
- utgreie arm frå E134 mot Bergen.

- at prosjekta «Bergensbanen» og «E16 Arna – Voss» vert forsert. Dette er nasjonalt viktige samband med stort potensiale for utvikling av regionen. K5-alternativet gjev trygg veg og framtidssrette bane.
- at kritiske strekningar på Rv 5, Rv 7, Rv 13 og Rv 15 vert opprusta.
- at E16/rv 52/rv 5 vert hovudtransportåre for tungtrafikken i nord. Riksveg 7 vert opprusta for reiseliv/persontransport.
- å få E39 Langeland – Førde – Moskog inn i NTP.
- å realisera ferjefri veg mellom Stord og Bergen med raskast mogleg oppstart av bru mellom Stord og Tysnes med utgangspunkt i sørleg kryssing av Langenuen.
- at tryggleiken til mjuke trafikantar sikrast der riks- og europavegar er skuleveg.

Vedlikehald og oppgradering av fylkesvegnettet er ei viktig oppgåve. Det er endå mange uløyste vegprosjekt i fylket som må prioriterast i åra framover. Senterpartiet er positive til brukarfinansiering som eit supplement for å forsere vegutbygginga i fylket, men vi meiner grensa er nådd i og rundt Bergen. Vi meiner ferjeavløysingsmidlar er eit verkemiddel for å erstatte ferje med bru og tunnel og Senterpartiet vil bruke ordninga aktivt for å realisere viktige prosjekt.

Senterpartiet vil:

- halde fast på fylkestinga sine vedtekne prioriteringslister for vegbyggingsprosjekt og rassikringstiltak. Det kan likevel vere aktuelt å løfte andre prosjekt dersom desse vert finansiert utanom dei ordinære rammene.
- arbeide for å opprette eit nasjonalt fylkesvegfond for å ta igjen etterslepet.
- at «Sognefjellstunnellane» vert planlagt og innarbeidd i Nasjonal transportplan (NTP).
- arbeide for å realisere bygging av Nordfjordbrua mellom Lote og Anda med bruk av ferjeavløysingsmidlar og brukarfinansiering.
- arbeide for bygging av Nyborgtunnellen og Ringveg Aust utanom Bergen sentrum.
- forsere E39 Klauvaneset – Vågsbotn – Arna og Fjøsangertunnellen.
- følgja opp Bergensprogrammet når det gjeld trafikkflyt for bybane, bil, sykkel og gåande.
- auke løyvingane til rassikring.
- legge til rette for at trafikkauken i Bergensområdet først og fremst kjem på kollektiv, sykkel og gange.
- prioritere bygging av gang- og sykkelveg for å sikre barn og unge i heile fylket trygg skuleveg.
- prioritere kapasitet til planarbeid slik at prosjekt er klare til oppstart når det ligg føre midlar.
- at unytta fylkeskommunale midlar på vegprosjekt som er sett i gong i hovudsak vert tilført neste prioriterte tiltak på lista.
- styrkja trafikksikringsarbeidet, både fysiske og haldningsskapande tiltak, med mål om null drepne og null skadde.
- Sikra at den nye vegorganisasjonen vert eit effektivt organ, som byggjer og vedlikeheld mest mogleg veg for midlane, og gjer lokale, gode tilpassingar innan fylkeskommunen sine budsjetttrammer.

Sjø.

Senterpartiet vil:

- arbeide for å realisere Stad skipstunnel.
- betre ferje- og hurtigbåttilbodet og innføre nattferje på fleire samband.
- innføre felles takst- og rabattsystem for alle ferjestrekningar og automatisere billettinnkrevinga til brukarvennlege vilkår.
- etablere venterom med dei nødvendige fasilitetar ved kollektive knutepunkt.
- at Bergen Havn framleis skal vere sentral som kystby med transportlinjer til inn- og utland.

- få meir av transporten over til sjø og jernbane der dette er eit reelt alternativ.
- legge til rette for at godshamna på Ågotnes får meir gods frå bil til båt.
- sikre eksisterande båt, ekspressbåt- og ferjeruter med regularitet minst som i dag. På ruter med aukande trafikk må kapasiteten aukast.
- arbeide for å styrke ferjeavløysingsordninga.
- arbeide for at kvikksølv i ubåten ved Fedje skal fjernast.
- at alle ferjesamband skal ha låg eller nullutsleppsteknologi.
- vere pådrivar i låg- og nullutsleppsteknologi i marin sektor.
- aktivt støtte arbeidet med å elektrifisere Bergen hamn og særleg for cruiseflåten.
- elektriske ferjer skal ha tilstrekkeleg tal mannskap, løna etter norsk arbeidsmiljølov.

Bane.

Senterpartiet vil:

- arbeide for vidare utbygging av Bybanen i Bergen under føresetnad av at staten bidreg sterkt økonomisk.
- bygge ut Bergensbanen mellom Arna og Voss etter K5 alternativet.

Kollektivtransport og mobilitet.

Senterpartiet vil:

- vurdere effektive og tilpassa kollektivløysingar gjennom ruter som til dømes «trygt heim».
- utvide ordninga med ungdomskort slik at dette kan brukast i heile fylket. Alle i aldersgruppa 15 til 19 år har rett på ungdomskort. I kombinasjon med studentbevis skal ungdomskort kunne nyttast til fylte 25 år.
- vurdere om ordninga kan utvidast til å også gjelde ungdomsskuleelevar.
- innføre skyss-appen i heile fylket.
- styrke TT-ordninga (tilrettelagd transport).
- arbeide for eit rutetilbod med gode korrespondansar.
- stimulere til overgang frå bil til kollektive reisemåtar gjennom utbygging av innfartsparkeringar.
- vidareutvikle ordninga «Trygt heim».
- arbeide for høgast mogeleg kollektivtilbod generelt, med lågast mogeleg billett-takstar.
- utvide overgangsordninga mellom jernbane og buss til også å gjelde alle kommunar langs Vossabana.
- arbeide for takstharmonisering båt-buss og sikre gode saumlause billettordningar.

Luftfart.

Gode og tenlege lufthamner er viktig og Senterpartiet legg til grunn at det framleis skal vere seks flyplassar i fylket, med Flesland som hovudflyplass og dei andre som viktige regionale lufthamner. Flytransport vil framleis vere eit viktig kollektivtilbod for næringsliv og fastbuande i distrikta.

Senterpartiet vil:

- arbeide for at flytilbodet på dei regionale flyplassane har god nok kapasitet og eventuelt innføre fleire avgangar dersom naudsynt.
- arbeide for at billettprisane vert haldne på eit fornuftig nivå.
- vidareutvikle dei fire kortbanelufthamnene Sandane, Florø, Førde og Sogndal.
- arbeide for at Stord lufthamn skal ha eit godt rutetilbod som er tenleg for industri og privattiltak i Sunnhordland.
- arbeide for eit betra flytilbod internt i Vestland.
- arbeide for at Bergen lufthamn Flesland vert styrka som knutepunktslufthamn.

Digital infrastruktur.

I eit moderne og konkurransedyktig samfunn er tilgang på mobildekning, internett og andre digitale tenester viktig for næringsliv og busetnad i heile fylket.

Senterpartiet vil:

- arbeide for å nå 100 % mobildekning.
- arbeide for utbygging av høghastigheitsbreiband i heile fylket.
- at 5G-nettet må ha 100% dekning overalt.
- arbeide for betre dekning på DAB-nettet.
- byggje eit fylkeskommunalt fond på kr 100 mill. for å byggje ut høghastigheitsbreiband i heile Vestland.

KULTUR.

Idrett og identitet i trivselsfylket.

Attraktive kulturtilbod er med på å skape trivelege og levedyktige lokalsamfunn. Kultur og idrett fremmer fellesskap og identitet og bind menneske saman på tvers av ulikskapar mellom byar, tettstadar og bygder.

Senterpartiet vil arbeide for at Vestland skal bli det beste kulturfylket i landet. Alle, uansett bustad og sosiale skiljelinjer, skal ha tilgang til kunst, kultur og idrett utført av både profesjonelle og frivillige aktørar. Kulturinstitusjonane skal ha føreseielege rammer. Arbeide for at fylka overtek meir av oppgåvene staten har på kulturområdet.

Idrett og friluftsliv – aktiv kvar dag.

Fysisk aktivitet er helsebringande for alle og idrett og friluftsliv gjev gode haldningar. Ungdom er den ressursen vi skal byggja framtida på og Senterpartiet ynskjer at ungdommeleg energi og drivkraft skal få utfalda seg innanfor positive rammer.

Senterpartiet vil:

- leggje til rette for auka kvardagsaktivitet.
- auke breidda i idretts- og friluftstilbodet både når det gjeld aktivitet og anlegg.
- leggje betre til rette for eigenorganisert aktivitet og lågterskeltilbod som kan engasjere dei minst aktive.
- legge til rette for fleire turstiar og friluftsliv gjennom å prioritere friluftslivanlegg i spelemiddeltildelinga. I tettbygde område bør alle ha mindre enn 500 m til tursti.
- styrke barn og unge sine høve til fysisk aktivitet nærmiljøet sitt gjennom å prioritere anlegg for fysisk aktivitet ved skular i tildeling av spelemidlar.
- styrke drifta av friluftsråda og halde fram med å etablere nye. Jobbe for etablering av skjærgårdstjeneste som dekker heile fylket.
- at fylkeskommunen gjennom ordninga med spelemidlar skal stimulera kommunane til betre samarbeid om felles idrettsanlegg.
- ha eit tett og godt samarbeid med idrettskretsen.
- at idrettsavdelinga i fylkeskommunen skal styrke samarbeidet med kommunane slik at eldre og pensjonistar kan delta aktivt i kultur og friluftsliv.
- at fylkeskommunen skal vurdere folkehelseperspektivet i alle sine planar.
- arbeide for innandørshallar til skøytesporten.

Frivillig arbeid.

Frivillige lag og organisasjonar er på mange måtar berebjelkane i lokalsamfunna. Desse må ha gode og føreseielege rammevilkår og dei må synast og støttast opp om. Noko av det viktigaste for eit frivillig lag er ein stad å ha aktivitetane sin. Amatørkulturlivet er viktig for å sikre rekruttering til dei profesjonelle kulturinstitusjonane, men og viktig for lokalsamfunnet elles og for amatørane sjølv. Eigenskap kulturar er identitetsskapande og ein ekstra meistringsarena utover skule og jobb.

Senterpartiet vil:

- støtte og auke kompetansen til frivilligsentralar, idrettsråd, amatørkulturråd og eldreråd.

Språkpolitikk.

Språkpolitikken i Vestland fylke må ha vern om og utvikling av nynorsk som fullgodt språk på alle samfunnsområde som eit høgt prioritert satsingsområde.

Senterpartiet vil:

- at Vestland fylke skal ha nynorsk som administrasjonsspråk.
- arbeide for å styrke nynorsk språk i nasjonal språkpolitikk.
- utvikle samarbeidet mellom det offentlege, kulturfeltet, næringslivet og frivillige om språkpolitisk arbeid.
- sikre produksjon og formidling av nynorsk litteratur gjennom m.a. Sogn og Fjordane teater, Hordaland teater, biblioteka, den kulturelle skulesekken, den kulturelle spaserstokken og kulturskulane.
- arbeide for at kommunane tek eit aktivt val om nynorsk som administrasjonsspråk, og at det vert utarbeidd ein språkpolitisk plan med særleg fokus på born og unge.
- støtte arbeidet med utvikling av nynorskhøgskule i Førde og Bergen.
- at Olav H. Hauge-senteret og andre kultursenter vert nytta til å formidle den nynorske skriftkulturen til elevar og studentar.

Kulturarv.

Senterpartiet ser på «vern gjennom bruk» som ei god rettesnor for å ta vare på kulturlandskap og andre kulturminne.

Senterpartiet vil:

- sikre berekraftig og utviklingsretta forvaltning og formidling med vekt på kulturminne og kulturlandskap sin eigenverdi.
- utvikle verdsarvområda, og særlege kulturhistoriske verdiar, slik at desse kan gje komande generasjonar glede og nytte.
- være støttespelar til arbeidet med utvikling av regionale parkar (UNESCO), Geopark i HAFS og Biosfæreområdet i Nordhordaland.
- sikre kapasitet og kompetanse på kulturminneområdet i tråd med ny oppgåveoverføring frå staten.
- bidra til oppbygging av kulturminnekompetanse i kommunane.

- nytte kulturarven aktivt i næringssamanheng.
- arbeide for eit bevaringsprogram for fartøy.
- arbeide for eit bevaringsprogram for mellomalderkyrkjene.
- arbeide for at staten skal bere eit større del av det økonomiske ansvaret for arkeologiske undersøkingar ved tiltak i regi av privat næringsverksemd.
- arbeide for betre tilskotsordningar for kulturminne i privat eige.

Museum.

Senterpartiet vil:

- at musea utviklar seg som dagsaktuelle, relevante og samfunnsengasjerte institusjonar.
- at musea utviklar gode tilbod til born og unge med vekt på kulturopplevingar og kunnskapsformidling.
- at musea utviklar seg som inkluderande møteplassar med gode opplevingar.
- at musea har gode lokale for formidling og samlingar.
- støtte etablering av besøkssenter på Tusenårsstaden Gulatinget.

Festivalar.

Festivalar er ein stor og viktig del av kulturfeltet. Dei genererer vesentlege kulturelle og økonomiske verdiar, og er ein viktig del av opplevingsnæringane i fylket. Festivalane samlar lokalsamfunna om eit felles løft, og er ein arena der ein kan oppleve kjende og ukjende aktørar på høgt kvalitativt nivå. Mange festivalar utviklar også eigne produksjonar.

Senterpartiet vil:

- sikre gode rammevilkår for eit variert festivaltilbod i fylket.

Den kulturelle skulesekken.

Den kulturelle skulesekken (DKS) har ei sentral rolle som formidlar av profesjonelle kunst- og kulturuttrykk. Gjennom DKS-programma når vi ut til alle elevar i grunnskulen og vidaregåande opplæring med opplevingar og kunnskap. Dette er viktig for å gi alle barn og unge kunnskap og forståing av kunst.

Senterpartiet vil:

- ha samarbeid mellom offentlege instansar, kulturinstitusjonar og frivillig sektor om kulturformidling til barn og unge.
- at Den kulturelle skulesekken i større grad vert integrert i skulen sitt arbeid.
- at elevane vert engasjerte i samband med DKS-produksjonane.
- at DKS-produksjonar som er på turné i fylket vert nytta i lokale arrangement utanom skuletida.
- stimulere til samarbeid mellom kulturinstitusjonar, kommunane og fylkeskommunen om tilbod til Den kulturelle skulesekken.
- at Vestland tek ein nasjonal posisjon når det gjeld å få fram nye, gode nynorskproduksjonar til bruk i formidlinga til barn og unge.
- greie ut om det er grunnlag for ei utvida satsing på eit kulturtilbod i barnehagane.

Musikk og scenekunst.

Senterpartiet vil (musikk):

- sikre Bergen Filharmoniske orkester økonomisk handlingsrom.
- framheve folkemusikken sin plass i kulturlivet og sikre at folkemusikkstillingar vert integrerte i distriktsmusikarordninga.
- legge til rette for jamlege besøk av større profesjonelle orkester og utøvarar rundt om i fylket.
- arbeide for at fleire profesjonelle musikarar etablerer seg i fylket også utanom Bergen.

- stimulere til nynorske tekstar i fleire musikksjangrar.
- få etablert tilskotsordningar for skaparar og utøvarar av musikk, arrangement og festivalar.
- utvikle samarbeidet mellom kulturskulane og dei fylkesdekkande opplæringstilboda innan musikk, dans og drama og styrke desse.
- vidareføre og støtte UKM (Ungdommens kulturmønstring) som ein viktig arena der ungdommen får syne fram ulike kunst- og kulturuttrykk og møte andre med felles interesser.

Senterpartiet vil (scenekunst):

- sikre gode rammevilkår for Sogn og Fjordane- og Hordaland teater som nynorskproduserande teater.
- sikre Opera Nordfjord som distriktsopera.
- stimulere til utvikling av frie teatergrupper og festivalar.
- stimulere til utvikling av varierte teater- og dansetilbod for barn og unge.
- legge til rette for godt samspel mellom profesjonelle og amatørar.
- oppretthalde eit godt utdanningstilbod innan musikk, dans og drama.
- stimulere samarbeid mellom kulturskular, kulturaktørar og vidaregåande opplæring.
- bidra til å realisere operahuset ved Grieghallen.

Bibliotek.

Folk skal ha eit like godt bibliotektilbod uansett kvar dei bur. Biblioteka skal spele ei viktig rolle som møteplass og arena for debatt og formidling. Biblioteka er sentrale i arbeidet med å fremje nynorsk språk og sikra tilgangen på nynorsk litteratur til born og ungdom.

Senterpartiet vil:

- styrke og synleggjere folkebiblioteket som ressurs i lokalsamfunnet.
- vidareutvikle formidlinga av nynorsk litteratur, spesielt til barn og unge.
- få til sterkare og meir samordna satsing på digital infrastruktur og digital formidling.
- styrke biblioteket som møteplass og arena for inkludering, læring og debatt.
- arbeide for sterkare fagmiljø gjennom samarbeid mellom kommunane og satse på felles utviklingsprosjekt.
- få til meir systematisk samarbeid mellom folkebiblioteka og skular, barnehagar, institusjonar og organisasjonar i kommunane.
- vidareutvikle samarbeidet mellom bibliotek og andre aktørar på litteraturfeltet.
- vidareutvikle samarbeidet mellom fylkesbiblioteket, opplæringsavdelinga og skulane om fagleg støtte til bibliotek i vidaregåande opplæring.
- styrke fylkesbiblioteket og samarbeidet deira med kommunen. Legge til rette for omreisande bibliotektenester som t.d. Bokbåten Epos.

NÆRING.

Eit sterkt næringsliv er den viktigaste føresetnaden for auka folketal, velferds- og samfunnsutvikling. Senterpartiet vil stimulere til initiativ og skaparlyst. Gode idear og initiativ skal møte ei opa dør og velvilje i Vestland fylke sitt næringsarbeid.

Vestlandet har mange sterke næringsklynger som må kunne vidareutvikle seg og ta leiande posisjonar både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Samtidig må vi legge til rette for etablering av nye klynger.

Ressursforvaltning og arealdisponering.

For Senterpartiet er det eit mål at det skal bu folk i heile landet, og i heile det nye Vestland fylke. Ei berekraftig utnytting av alle ressursane våre er avgjerande for framtida. Vestlandet er rikt på naturressursar og velstanden vi opplever i landet vårt no har vi mellom anna fordi vi har desse ressursane. Vi haustar av havet, vi produserer aluminium av rein fornybar energi, vi forsyner oljeindustrien, vi tek i mot enorme mengder med turistar og produserer mat og tømmer.

Vestland kan bidra til å løyse klimautfordringane ved å realisere mykje av potensialet for utbygging av fornybare energikjelder som vasskraft, bioenergi og vindkraft. Det er eit mål for Senterpartiet at dei store energiressursane i neste omgang vert nytta til å skape ny industri og arbeidsplassar lokalt, til dømes hydrogenproduksjon og utvikling av batteriteknologi. Utbygging av desse ressursane må ta omsyn til naturen.

Senterpartiet si grunnhaldning er å bygge eit desentralisert samfunn der vi opprettheld busetnaden og forvaltar ressursane på ein god måte slik at desse kan nyttast også i framtida. Vi er opptekne av lokal eigarskap og lokal forvaltning og vi vil jobbe for å forvalte ressursane slik at dei kjem folk som bur i våre områder til gode, gjennom arbeidsplassar og verdiskaping.

Senterpartiet vil:

- arbeide for at det i byer og tettstader er tilgjengeleg offentlege toalett.

Næringsutvikling.

Senterpartiet vil:

- arbeide for at Stortinget set av meir midlar til Innovasjon Noreg, regionale utviklingsmidlar og kommunale næringsfond.
- arbeide for å styrke partnerskapen mellom næringslivet, Universitet i Bergen, Høgskulen på Vestlandet og forskingsmiljøa gjennom å bruke regionalt forskingsfond. Fylka må forvalte ein større del av dei næringsretta forskingsmidlane.
- arbeide for at Vestlandet framleis får nytte godt av utbygging og bruk av gass og oljeførekomstar utanfor vestlandskysten, og sørgje for at vi får fleire arbeidsplassar knytt til denne sektoren i vårt fylke.
- utvikle både digital og fysisk infrastruktur som legg eit godt grunnlag for næringsutvikling i heile fylket.
- ta ansvar for å sikre gode og relevante utdanningstilbod med god kvalitet som dekkar næringslivet sitt behov.
- arbeide for etablering av nye næringsklynger og vidare oppbygging av dei eksisterande, slik at ein i større grad får dekkja behovet i fylket.
- arbeide for desentralisering av statlege arbeidsplassar til fleire delar av fylket.
- arbeide for lik nettleige i heile landet.
- utvikle og marknadsføre verdsarvområda og turistvegane i fylket.

Senterpartiet vil arbeide for at etablering av nye utanlandsforbindelsar på kraft vert harmonisert med den auka kraftproduksjonen slik at Norge framleis har ein prisfordel i høve Europa samtidig som ein sikrar verdiane frå energiproduksjonen.

Ungdom og næring.

Senterpartiet vil ha ein vidaregåande skule som både utdannar gründerar og arbeidstakarar. Den vidaregåande skulen spelar ei nøkkelrolle i å motivere og byggje kunnskap om å drive eiga verksemd

Senterpartiet vil:

- at skulen i Vestland fylke skal satse på entreprenørskap.
- bruke ungdomsbedrifter aktivt som undervisningsform i den vidaregåande skulen.
- vidareføre samarbeidet med Ungt Entreprenørskap.
- få eigne ordningar for ungdom som ønskjer å etablere eiga næring, med vekt på kapitaltilgang og kompetansebygging.
- styrke samhandlinga mellom den vidaregåande skulen og næringslivet.

Matproduksjon i vest.

Innbyggjartalet i verda aukar. Senterpartiet vil at våre rike naturressursar, frå jord og fjord, skal bidra til auka matproduksjon og matvaretryggleik slik ein når FN sitt berekraftmål om å fø jordas folk. Dette har me eit lokalt, nasjonalt og globalt ansvar for .

Fiskeri og havbruk.

Senterpartiet vil:

- ha ei berekraftig utvikling av både havbruks- og fiskerinæringa.
- sikre rekruttering og kompetanse til fiskeri og havbruksnæringa ved å tilby gode utdanningsløp.
- utvikle havbruksnæringa ved å finne gode lokalitetar gjennom god arealplanlegging både på havet og på land.
- at kommunane vert kompensert økonomisk for tilrettelegging av areal til havbruk.
- ha ein heilskapleg plan for havbruksnæringa.
- legge til rette for utvikling lokal fiskeindustri samt leverandørindustrien.
- følgje opp statlege mynde, slik at planlagde fiskerihamner som er prioriterte i nasjonal transport plan (NTP), vert bygde.

Landbruk.

Landbruket i Vestland er ein stor produsent av frukt, bær og har store grovforressursar som nyttast til å produsere mjølk og kjøt. Landbruket bidreg i tillegg med velstelt kulturlandskap, busetnad og arbeidsplassar. Senterpartiet vil jobbe for at landbruket i Vestland fylke skal vidareutvikle sin del av den samla matproduksjonen i Noreg. Landbruket, saman med næringsmiddelindustrien, representerer mange arbeidsplassar i Vestland og er ei av dei største næringane vi har. Landbruket er også ein svært viktig del av beredskapen vår.

Senterpartiet vil:

- utvikle Vestlandslandbruket, med rom for både store og små bruk, til å ta i bruk dei lokale ressursane i produksjonen og auke produksjonen av etterspurde varer.
- støtte og prioritere foredling- og næringsetablering som nyttar lokale råvarer.
- gå i mot eit forbod mot nydyrking av myr.
- sikre ei betre rovdyrforvaltning for å unngå tap av beitedyr. Uttak av skadedyr skal skje raskt.
- auke tilgangen på tilskots- og investeringsmidlar til bygdeutvikling og næringsutvikling i landbruket. Investeringsmidlane må ha ei innretting slik at det skal vere mogeleg å fornye driftsapparatet for dei typiske vestlandsbruka.
- sikre god rekruttering og kompetanse til næringa ved å tilby gode utdanningsløp.
- legge til rette for et aktivt skogbruk. Vegane må utbetrast for å kunne hente ut tømmeret.
- arbeide for at pelsdyrnæringa framleis skal vere ei lovleg næring.
- arbeide for at alle område som kan nyttast til matproduksjon vert halde i hevd og nytta til matproduksjon.
- trekke aktivt inn landbruksskulane i fylket i utviklinga av Vestlandslandbruket.
- arbeide for å oppretthalde desentralisert struktur for jordskifteretten.

Industri.

Senterpartiet vil arbeide for at industrien i Vestland skal ha konkurransedyktige rammevilkår både nasjonalt og internasjonalt. Viktige industrier på Vestlandet er verftsindustri, leverandørindustri, maritime næringer og kraftforedlende industri som aluminium, datalagringssenter og produksjon av hydrogen.

Senterpartiet vil:

- arbeide for ei berekraftig industriutvikling med særleg fokus på reduksjon i klimagassar.
- legge til rette for utdanningstilbod som sikrar at industrien har tilgang på kompetent arbeidskraft.
- arbeide for vidare utvikling av ny og framtidsretta industri basert på naturgitte ressursar.
- legge til rette for kraftkrevjande verftsindustri, leverandørindustri, maritime næringar på dei tradisjonelle industristadane og stimulere til knoppskyting ut frå eksisterande bedrifter.
- støtte arbeidet for fleire arbeidsplassar i fylket knytt til petroleumsnæringa.
- legge til rette for større aktivitet i skogbruksindustrien.

Forsking og utvikling.

Senterpartiet vil.

- halde fram å vidareutvikle samarbeidet mellom Universitet i Bergen, Høgskulen på Vestlandet, Vestlandsforskning, andre forskings- og høgskulemiljø og fylkeskommunen.
- arbeide for at ein større del av midlane til forskningsrådet og dei regionale forskingsfonda kjem næringslivet i Vestland til del. Auke kunnskapen om korleis næringslivet kan kvalifisere seg til å delta i forskingsprosjekta.

Reiseliv.

Reiseliv er ei av det sterkast veksande næringane i landet og reiselivet på Vestlandet står i ei særstilling når det gjeld natur- og kulturbasert reiseliv. Fleire millionar menneske besøker vår landsdel årleg. For Senterpartiet er det viktig å vidareutvikle næringa slik at den er rusta til å møte framtida. Det er mellom anna avgjerande for reiselivet at vi får til ein god infrastruktur og god forvaltning av kulturlandskap, kulturminne og kulturmiljø. Utviklinga må skje i eit nært samarbeid mellom lokale styresmakter og lokalbefolkninga.

Senterpartiet vil:

- legge til rette for ei berekraftig utvikling av reiselivsnæringa der ein utviklar eksisterande reisemål samtidig som ein bygger opp nye.
- legge til rette for eit natur- og kulturbasert reiseliv med stor lokal verdiskaping.
- arbeide for at reiselivsnæringa skal utvikle seg for å kunne drive meir heilårsturisme.

GRØNT SKIFTE, GRØN FRAMTID OG GRØN ENERGI.

Store endringar i klima og miljø er den største utfordringa i vår tid. Vi ser eit klima som er i endring og det er viktig at vi legg klimautfordringane til grunn for all vår samfunnsplanlegging.

I Senterpartiets miljøpolitikk står det ansvarlege mennesket i sentrum. Mennesket si framtid er avhengig av at naturen si produksjonsevne og naturmangfald vert oppretthalde. I vår forvaltartanke har mennesket eit ansvar for å ta vare på naturen og miljøet. Vekst er ikkje å forbruke meir, men å forvalte betre. Ressursane må brukast på ein slik måte at dei varer.

Vestland Senterparti ønskjer ei berekraftig og forsvarleg forvaltning av ressursane i vår region, samt ein miljøpolitikk som tek omsyn til både lokale forhold og globale utfordringar. Dersom fleire handlar lokalt og baserer sitt virke på dei ressursane regionen vår har å tilby, so meiner vi at klimafotavtrykket til den gjennomsnittlege vestlendingen vil bli vesentleg mindre. Eit viktig bidrag for å kunne takle dei globale utfordringane er lokal handel for å mellom anna redusere transportbehovet.

Vi har dei siste åra opplevd stadig oftare ekstremvær med til dels stort skadeomfang. Senterpartiet meiner vi må samordne og styrke beredskapen knytt til desse utfordringane og sikre eit naudnett som fungerer til ei kvar tid.

Vestland Sp går inn for at det offentlege skal gå føre og legge til rette for gode miljøval for verksemdar og innbyggjarar. Fylkeskommunen skal ha ei føre-var-haldning i klima og miljøspørsmål og skal i sine planar og vedtak aktivt ta i bruk framtidsretta og berekraftige teknologiløysingar.

Vestland er eit viktig industrifylke og har eit godt utgangspunkt for kraftkrevjande industri. Vestland fylke skal vere i front på utviklinga av fornybar energi.

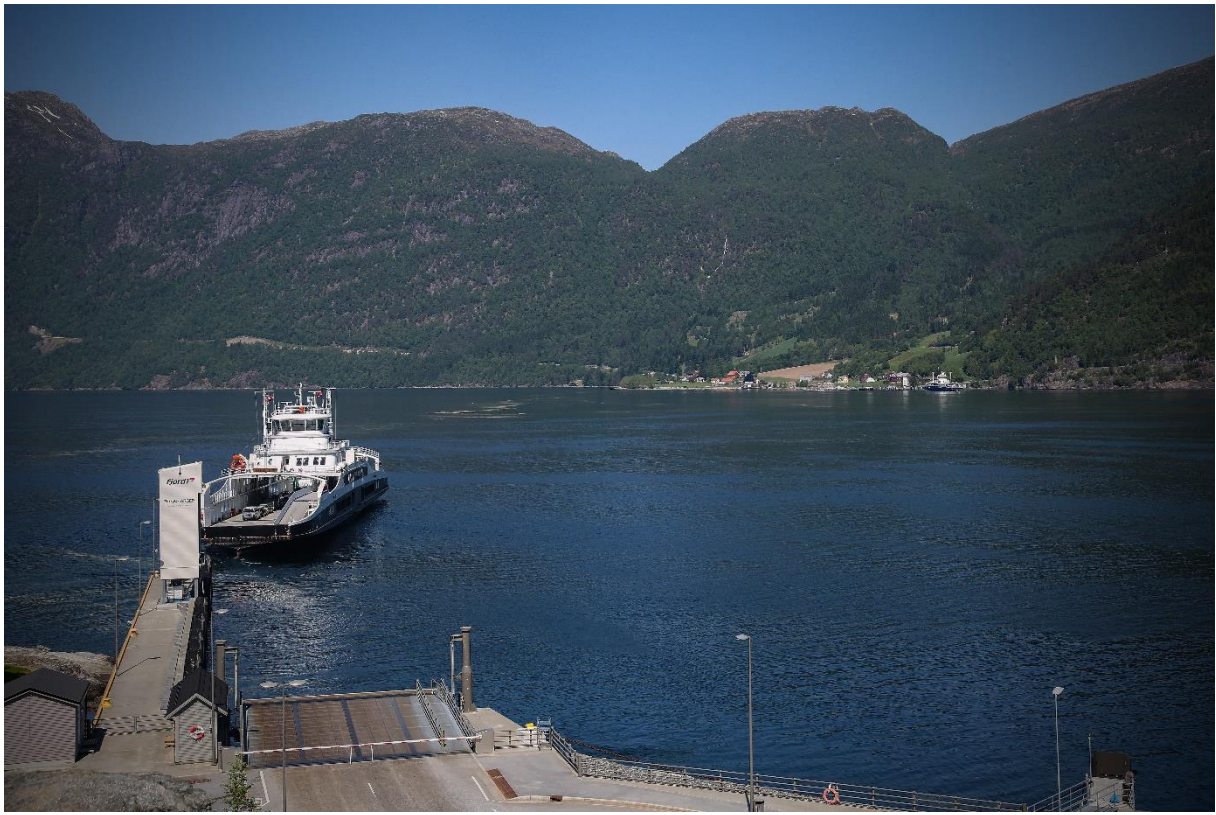
Grønt skifte.

Det fornybare og berekraftige samfunnet er framtida. Vestlandet har overskot av grøn energi og fantastiske innovative næringsmiljø. Det gjer at Vestlandet bør bli den leiande regionen i arbeidet med grønnt skifte.

Senterparti vil:

- at fylkeskommunen skal stille strenge krav til miljø- og klimavennlege løysingar ved innkjøp m.v.
- ha null- og lågutsleppsteknologi i bussar, ferjer og båtar i fylkeskommunal regi og auke elektrifisering av kollektivtransport i dei største byane i regionen.
- støtte opp om produksjon og bruk av hydrogen.
- halde fram utbygginga av el-ladestasjonar i heile fylket.
- satse på etablering av biogassanlegg rundt om i fylket.
- tilpasse treslagsval, skogrøkt og -hogst for optimal skogproduksjon og karbonbinding, og stimulere til planting etter hogst og på nye areal for å auke CO2-opptaket og sikre skogressursane for framtida.
- arbeide for midlar til utbygging av ladestasjonar for taxinæringa i dei største byane og tettstadane i regionen.

- legge til rette for innfartsparkering slik at fleire kan ta kollektivtransport inn til bysentrum.
- arbeide for å få eit pilotprosjekt for el-fly på kortbanenettet.

Rein natur.

Senterpartiet vil:

- arbeide for ei berekraftig utvikling av cruisenæringa og at det vert stilt krav til reduserte utslepp frå cruiseflåten.
- vidareutvikle ordningar som bidreg til opprydding og kunnskap rundt plastavfall.
- gje støtte til kunstgrasbaner for erstatning av gummigranulat til meir miljøvennlege alternativ.
- gå inn for å målrette saltbruken langs vegar på Vestlandet.

Berekraftig utvikling.

Senterpartiet ynskjer ei utvikling og forvaltning av landets naturresursar som sikrar ein berekraftig vekst. Vi vil legge FN sine berekraftsmål til grunn for vårt politiske arbeid.

Senterparti vil:

- stille strenge krav til jordvern og seier nei til nedbygging av matjord. Dersom ein likevel må bygge ned matjord skal alternativt areal av same kvalitet opparbeidast.
- styrke naturturismen i regionen.
- støtte innføring av lokal turistskatt for å finansiere servicetilbod.
- at fylkeskommunen tek aktivt i bruk framtidsretta berekraftige teknologiløysingar.
- legge til rette for å bruk tre som byggemateriale ve bygging av nye fylkeskommunale bygg.
- ha fokus på beredskap i møte med effektane av klimaendringane.
- sikre villaksstamma for framtida.

Fornybar energi.

Senterpartiet vil:

- satse på framtidsretta energiproduksjon som mikro-, mini- og småkraftverk, vindkraft, bioenergi og hydrogenproduksjon.
- støtte søknader om utbygging av fornybar energi der dette er eit ynskje frå lokale myndigheiter.
- At vindkraft primært skal byggjast ut til havs. Omsyn til landskap og naturkvalitetar skal vege tungt ved vurdering av utbyggingar på land. Føresetnadane skal uansett vere lokal verdiskaping og at det må vere økonomisk forsvarlege utbyggingar.
- at all energiproduksjon basert på naturressursar skal vere basert på lokal / nasjonal offentleg eigarskap og at heimfallsretten vert gjort gjeldande.
- at vindkraft på land berre må byggjast i tråd med lokale ynskje og kommunestyrevedtak.
- der det er mogeleg få meir av tungtransporten over på sjø og jernbane.

HELSE.

Folkehelse.

Senterpartiet sitt mål er ei samfunnsutvikling som fremjar folkehelse og motverkar sosiale helseskilnader. Uavhengig av kvar ein bur eller tener skal ein ha lik tilgang til grunnleggande helsetenester. Å få fleire i aktivitet er eit viktig førebyggjingsiltak som må prioriterast høgt.

Senterpartiet vil:

- at folkehelseperspektivet skal vurderast i alle fylkeskommunale planar.
- legge til rette for fleire turstiar og friluftsliv.
- ha eit tett samarbeid med frivillige lag og organisasjonar i det førebyggjande helsearbeidet.
- ha tilgang på reint vatn og stille krav om sunn mat i kantine på skulane.
- bruke dei vidaregåande skulane aktivt i kampanjar som omhandlar rus, dop, mobbing, diskriminering, nettvett og psykisk helse.
- arbeide for at innbyggjarane i fylket har tilgang på gode helsetilbod som gir rask, sikker og god hjelp når dette trengst. Alle skal ha lik rett til likeverdige helsetenester uansett kvar dei bur.
- arbeide for å oppretthalde dagens sjukehusstruktur.
- vere pådrivar for desentralisering av spesialisthelsetenester og oppretting av lokalmedisinske senter i bydelar, kommunar eller samarbeidande kommunar.
- arbeide for å få fleire medisinske spesialisttenester i distrikta.

Tannhelse.

God tannhelse for alle er eit viktig mål for folkehelse- og helsepolitikken til Senterpartiet.

Senterpartiet vil:

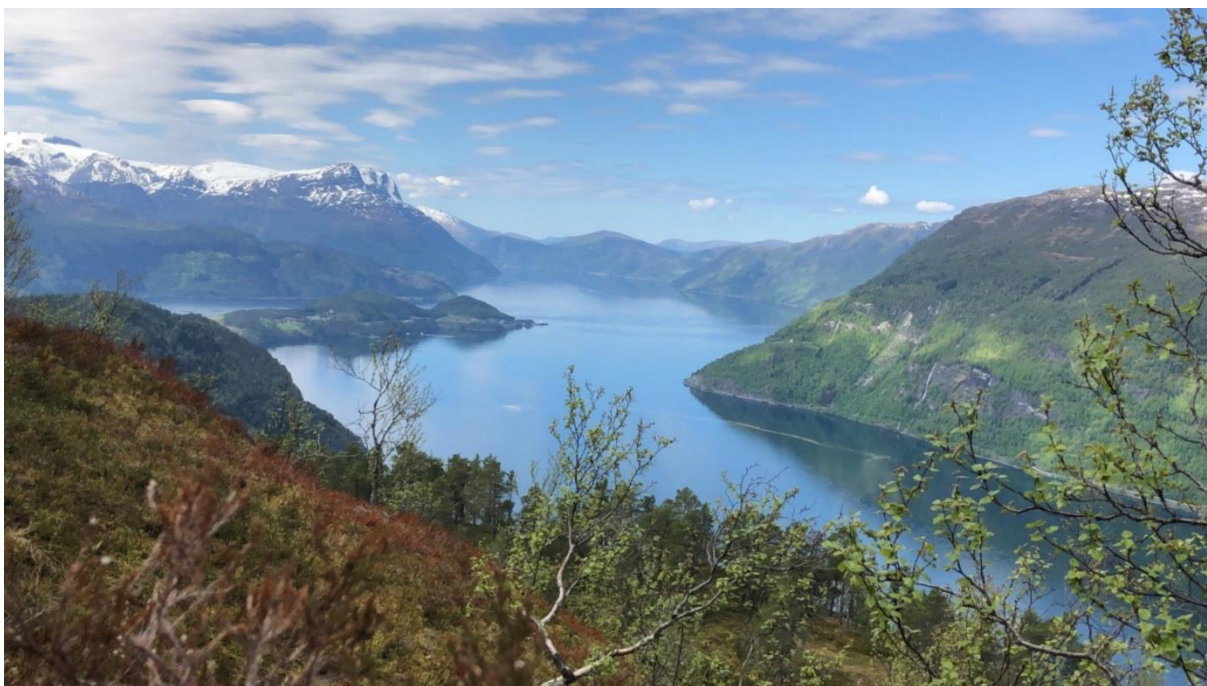
- at innbyggjarane skal ha tilgang på ei god offentleg tannhelseteneste desentralisert i heile fylket.
- ha eit aktivt førebyggjande tannhelsearbeid.
- ha ei aktiv rekruttering av tannlegar og anna tannhelsepersonell.
- at fylkeskommunale tannklinikkar som står ubrukte enkelte dagar skal kunne leigast ut til andre.
- ha gode samarbeidsrutinar med kommunane for å sikre tannhelsetilbodet til personar under tilsyn av heimesjukepleia.
- tannhelse må inn under same egenandelsordning som t.d. ved legebisøk.
- flytte Tannklinikk Vest til Førde og etablere tett samarbeid med UiB om tannhelse.
- arbeide for å behalde støtta til tannregulering hos born.
- arbeide for å få tannhelse likestilt med andre helsetenester.

DESENTRALISERING AV MAKT OG OPPGÅVER TIL NYE FYLKE.

Senterpartiet har vore i mot regionareforma og meiner denne gjev større avstandar og meir sentralisering. Senterpartiet skal arbeide for å motverke denne utviklinga og gripe dei moglegeitene som no ligg i bygginga av eit nytt fylke. Vi vil arbeide for desentralisering av makt og overføring av oppgåver frå staten til dei nye fylkeskommunane. Staten må også sikre at fylkeskommunane får økonomiske rårer til å gjennomføre dei nye oppgåvene som vert forventa av fylka.

Senterpartiet vil:

- arbeide for at fleire oppgåver vert overført frå staten til fylkeskommunen. Det er ein føresetnad at det følgjer økonomiske midlar med oppgåvene.
- at nye oppgåver som vert overført frå staten skal føre til nye arbeidsplassar i heile det nye fylket.
- arbeide for at nye kostnadsnøklar til dei nye fylkeskommunane fangar opp utgiftsbehovet.

OBS – programmet er ikkje ferdig språkvaska. Dette vil bli gjort så snart som mogeleg og ein oppdatert versjon vert lagt ut når denne er klar. I samband med språkvasken kan det og bli litt endringar av rekkefølge på kapittel, avsnitt og kulepunkt.